

GES	Geography and Environmental Studies, 14 (55), 2025 Publisher: Islamic Azad University – Najafabad Branch https://sanad.iau.ir/journal/ges E-ISSN: 2345-5985 Doi: 10.71740/ges.2025.979242	
-----	--	---

Research Paper

Received: 10 January 2024

Revised: 15 January 2025

Accepted: 19 May 2025

Online Publication: 23 September 2025

The Indicators of the Quality of the Urban Environment in the Central Context of Asadabad City with Emphasis on the Participation of Citizens Using the Structural Equation Model (SEM)

Maryam Mahmoodi¹, Majid Shams²

1. Department of Geography, Malayer Branch, Islamic Azad University, Malayer, Iran

2. Department of Geography, Malayer Branch, Islamic Azad University, Malayer, Iran. (Corresponding Author)

E-Mail: fazelman362@yahoo.com

1

Abstract

The emergence of various crises in the environmental, social, economic and physical dimensions of cities, which is caused by the lack of proper planning at the local level, has caused the quality of urban neighborhoods to deteriorate. By using the theories of the quality of the urban environment, it is possible to revive these neighborhoods, so it is necessary to use the principles of desirable and sustainable neighborhoods in the process of urban planning and benefit from the capacities of the neighborhood as a new approach at the level of urban neighborhoods in order to improve the quality of the urban environment. Therefore, the general feeling that arises in a person after the perception and judgment of the specific environment is called the sense of place, which is an important factor in the harmony of the person and the environment, causing better use of the environment, the satisfaction of the users, and ultimately their sense of belonging to the environment and It will continue to be attended. In this regard, paying attention to the environmental quality of urban spaces and the need to pay attention to the variables affecting this quality on the level of space users' relationships can lead to the improvement and promotion of social interactions in the urban space, and in fact, the importance and role of the quality of the environment in different dimensions of life, the nature The speciality of the residential environment, the increasing role of the residential environment.

Keywords: Urban environment quality, participation, central context, citizens, Asadabad city.

Citation: Mahmoodi, M.; Shams, M. (2025), The Indicators of the Quality of the Urban Environment in the Central Context of Asadabad City with Emphasis on the Participation of Citizens Using the Structural Equation Model (SEM), Geography and Environmental Studies, 14 (55), 26-43. Doi: 10.71740/ges.2025.979242.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

جغرافیا و مطالعات محیطی

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

شاپا الکترونیکی: 2345-5985

Sanad.iau.ir/journal/ges

Doi: 10.71740/ges.2025.979242

مقاله پژوهشی

بررسی شاخص‌های کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد با تاکید بر مشارکت شهروندان با استفاده از مدل معادلات ساختاری (SEM)^۱

مریم محمودی، مجید شمس

گروه جغرافیا، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران.

چکیده

بروز بحرانهای مختلف در ابعاد زیست محیطی اجتماعی، اقتصادی و کالبدشهرها که ناشی از فقدان برنامه‌ریزی مناسب در سطح محلی است سبب تنزل کیفیت محله‌های شهری شده است. با استفاده از نظریات کیفیت محیط شهری میتوان به احیای مجدد این محله‌ها پرداخت بنابراین استفاده از اصول محله‌های مطلوب و پایدار در فرایند برنامه‌ریزی شهری و بهره‌مندی از ظرفیتهای محله به عنوان رویکرد جدید در سطح محله‌های شهری به منظور ارتقای کیفیت محیط شهری ضروری است. لذا حس کلی که پس از ادراک و قضاوت نسبت به محیط خاص در فرد به وجود می‌آید حس مکان نامیده می‌شود که عاملی مهم در هماهنگی فرد و محیط، باعث بهره‌برداری بهتر از محیط، رضایت استفاده‌کنندگان و در نهایت احساس تعلق آنها با محیط و تداوم حضور در آن می‌شود. در این راستا توجه به کیفیت محیطی فضاهای شهری و لزوم توجه به متغیرهای تاثیرگذار در این کیفیت بر سطح روابط استفاده‌کنندگان از فضا می‌تواند به بهبود و ارتقاء تعاملات اجتماعی فضای شهری منجر شود و در واقع اهمیت و نقش کیفیت محیط در ابعاد مختلف زندگی، ماهیت ویژه‌ی محیط سکونتی، نقش فزاینده‌ی محیط سکونتی به عنوان مهمترین سکونتگاه انسان و وجود افراد زیادی که به شدت تحت تاثیر شرایط غالب محیط سکونتی خود هستند، اهمیت و ضرورت بررسی این موضوع را در شهرها بیش از پیش نمایان می‌سازد. هدف از پژوهش حاضر سنجش و ارزیابی کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد با تاکید بر مشارکت شهروندان می‌باشد. این تحقیق بر روی ۳۷۳ نفر از شهروندان بافت مرکزی شهر اسدآباد انجام گرفته است و برای تحلیل داده‌ها از آزمون خی دو، آزمون t، میانگین متغیرها در نرم‌افزار SPSS و معادلات ساختاری (SEM)، در نرم‌افزار PLS استفاده شد. در این راستا نتایج پژوهش نشان می‌دهد که شاخص مشارکت بیشترین شدت و تاثیر را در کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد را دارد و این خود نشان‌دهنده اهمیت این فاکتور در اداره امور و بهبود کیفیت فضاها و محیط شهری و مشارکت شهروندان است.

کلمات کلیدی: کیفیت محیط شهری، مشارکت، بافت مرکزی، شهروندان، شهر اسدآباد.

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۱۰/۲۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۲۹

تاریخ انتشار برخط: ۱۴۰۴/۴/۱

نویسنده مسئول: مجید شمس، گروه جغرافیا، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران. fazelman362@yahoo.com

نحوه ارجاع به مقاله:

محمودی، مریم؛ شمس، مجید (۱۴۰۴)، بررسی شاخص‌های کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد با تاکید بر مشارکت شهروندان با استفاده از مدل معادلات ساختاری (SEM)، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۴ (۵۵)، ۴۳-۲۶. Doi: 10.71740/ges.2025.979242

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granded to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

۱. این مقاله برگرفته از رساله دکتری با عنوان تحلیلی بر کیفیت محیط شهری (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهر اسدآباد) از دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر می‌باشد

مقدمه

رشد سریع شهرها و توسعه کالبدی آن موجب بروز بحران‌های مختلف در زندگی شهری نظیر مشکلات محیطی و نزول کیفیت محیط شده است. در پی این امر، لزوم توجه به مفهوم کیفیت و ارتقاء آن در محیط‌های سکونتی در کنار توجه به مسائل کمی بیشتر احساس می‌شود. در شهرهای ایران نیز به دنبال افزایش شهرنشینی و سرعت بالای تغییرات در بافت‌های شهری به دلایل مختلف، کیفیت محیط در نواحی شهری به شدت تنزل یافته است. در واقع پیش از صنعتی شدن، محلات شهری در طول دوره‌های زمانی توان سازگاری با روند کند تغییرات اجتماعی و اقتصادی را داشته و ضمن حفظ ارزشهای طبیعی محیط و رفع نیازهای فردی و اجتماعی ساکنین خود، از پویایی و سرزندگی لازم برخوردار بودند. به تدریج با تغییر روشهای معیشتی و پیامدهای ناشی از آن، همچنین عدم حفظ تعادل متغیرهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، نوعی گسست کالبدی و فرهنگی و اجتماعی در سطح محلات شهری ایجاد گردید که منجر به ناکارآمدی محلات شد. در این زمان است که محله مفهوم خود را به عنوان عامل استمرار بخش هویت اجتماعی از دست می‌دهد و ناپایداری سکونتی در آن ایجاد می‌گردد (امین زاده و دادرس، ۱۳۹۱). از این رو در دهه‌های اخیر همزمان با فراگیر شدن مشکلات عدیده شهرها، مفاهیمی چون افزایش کیفیت محیط در ابعاد مختلف اجتماعی و کالبدی و اقتصادی در جهت مقابله با مشکلات فوق مطرح شده‌اند. بطوریکه امروزه افزایش کیفیت محیط شهرها یکی از اهداف مهم طرحهای شهری می‌باشد (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۲). همچنین به دلیل رشد سریع کالبدی، هجوم مهاجران، عدم برنامه‌ریزی و مهم‌تر از همه اعمال سیاست‌ها و روشهای ناکارآمد در مواجهه با بافت قدیم، میانی و جدید شهر و همچنین بی‌توجهی به نقش مراکز قدیمی در ارتقاء هویت ملی^۱، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی شهر، مشکلات و مسائل شهری به صورت شدیدتری ظاهر شده‌اند. این بی‌توجهی به بافتها، فضاهای زندگی شهری را دچار مردگی نموده، کاهش کیفیت محیط اجتماعی، افزایش روند تخریب فیزیکی، به هم خوردن تعادل میان رفاه اجتماعی و کارایی اقتصادی و به طور کلی کاهش کیفیت محیط شهری و به تبع کاهش کیفیت زندگی را سبب گردیده است (کلبادی و همکاران، ۱۳۹۷). لذا کیفیت محیط شهری در توجه توأم به جنبه‌های کیفی و کمی عناصر شهری و اجزای تشکیل‌دهنده آنها نهفته است. برنامه‌ریزان معتقدند کیفیت محیط یک مفهوم اصلی برای برنامه‌ریزی منطقه‌ای و اجتماعی است و با مفاهیمی همچون کیفیت زندگی، تنوع فضای اجتماعی، ویژگیهای فیزیکی، فعالیتها، وابستگی‌های مکانی و هویت شهری در ارتباط است. به طور کلی کیفیت محیطی کلیه ابعاد اجتماعی و اقتصادی و کالبدی را در برمی‌گیرد و بر اساس میزان رضایت مردم سنجیده می‌شود (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۲). در واقع کیفیت زندگی ساکنین که چند بعدی می‌باشد و عناصر مختلفی را در بر می‌گیرد. در کنش متقابل با محیط زندگی قرار دارد (Pal and Kumar, 2005).

عدم درک طراح شهری از نیاز مردم در توسعه فضاهای شهری باعث می‌شود محیط ساخته شده نتواند رابطه دوستانه‌ای با کاربران برقرار سازد و بدین ترتیب آن محیط از حضور مردم و فعالیتهای ایشان در آن محروم می‌ماند (Rahman et al, 2015: 627). در شهر اسدآباد نیز مشکلاتی چون افزایش تراکم جمعیت شهری، مشکلات زیست محیطی، فشردگی بافتها، تطبیق نداشتن پیکر و سیمای شهر با معیارهای زیباشناسانه، کاهش حس هویت و تعلق اجتماعی وجود دارد و سبب تنزل کیفیت محیط شهری شده است؛ بنابراین تحقیق حاضر سعی دارد با بررسی و ارزیابی وضع موجود، گامی مهم برای شناسایی و ریشه‌یابی مسائل و مشکلات مرتبط با کیفیت محیط در بافت مرکزی شهر اسدآباد بردارد. در این پژوهش به صورت اختصاصی به موضوع شناخت مولفه‌ها، شاخص‌ها و بارزهای کیفیت محیط شهری در محدوده بافت مرکزی شهر اسدآباد با تاکید بر مشارکت شهروندان پرداخته می‌شود، که با توجه به بافت قدیمی و فرهنگی و ارزشی این محدوده، خود موجبات جدید بودن و نوآوری را بدنبال دارد، چرا که می‌تواند در

¹ National Identity

جهت ارتقاء حس تعلق و هویت محدوده و به تبع شهر اسدآباد تاثیر بسزایی داشته باشد، چرا که شهر اسدآباد، با توجه به مشکلات که در زمینه بافت قدیمی دارد نیاز شدید به توجه هر چه بیشتر مدیران و مسئولان و همچنین نگاه متفاوت مردم و همکاری و مشارکت آنها در این راه مهم است.

فرضیه‌های پژوهش

این پژوهش درصدد سنجش فرضیه‌های زیر می‌باشد؛

فرضیه اول: به نظر می‌رسد با مشارکت شهروندان می‌توان کیفیت محیط شهری را ارتقاء داد.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد هر کدام از شاخص‌ها و بارزهای کیفیت محیط شهری، شدت و تاثیر متفاوتی با همدیگر در روند ارتقاء کیفیت محیط شهری دارد.

پیشینه پژوهش

- کرمونا (۲۰۱۴)، در مقاله‌ای با عنوان "محدوده شکل دادن به مکان: یک نظریه فرآیند طراحی شهری"، به مسائل مربوط به طراحی شهری و عوامل مهم در تحلیل فضاهای شهری با کیفیت با توجه به تئوری فرایند طراحی شهری و شکل دادن و هویت دادن به مکان، پرداخته است و در ارتباط با این تحلیل به فاکتورهایی چون تنوع، هویت، توانایی و بستر ایجاد فضای با هویت، زمینه، روابط و تعاملات اجتماعی، توجه شده است.

- دی لا باریرا^۱ (۲۰۱۶)، در مقاله‌ای با عنوان "تاثیر ادراک مردم در استفاده از فضاهای سبز در محله‌های اجتماعی و اقتصادی متمایز"، به بررسی کیفیت زندگی و پایداری فضاهای سبز شهری می‌پردازد که ادراک شهروندان در این کیفیت و استفاده از آن تاثیر بسزایی دارد. در این مقاله عواملی که باعث ترجیحات شهروندان در استفاده از فضاهای شهری می‌تواند در اولویت باشند را تحلیل و ارزیابی می‌کند، عواملی مانند: فضاهای تفریحی، دلبستگی اجتماعی، تصویر ذهنی فضاهای شهری، انسجام اجتماعی، درک ایمنی که در سه محله با ویژگیهای متفاوت اجتماعی- اقتصادی در سانتیاگو بررسی شده‌اند. که نتایج نشان داده است که محله‌ها، الگوهای استفاده کنندگان و کاربران فضاهای سبز را متفاوت نشان دادند، که عمدتاً با تفاوت‌های ادراک مربوط به دلبستگی، تصویر و ترجیح جامعه در فضاهای دیگر توضیح داده شد. وضعیت اجتماعی و اقتصادی با شدت و تنوع استفاده، دلبستگی جامعه و تصویر پارک‌ها ارتباط دارد.

- فارینماد^۲ و همکاران (۲۰۱۸)، در مقاله‌ای با عنوان "ارزیابی تأثیر فعالیت اقتصادی غیررسمی شهری بر کیفیت محیط شهری جهت ارتقاء توسعه پایدار شهری در لاگوس، نیجریه"، به بررسی تأثیر فعالیت اقتصادی غیررسمی شهری (UIEA) بر کیفیت محیط شهری در مناطق مسکونی کلانشهر لاگوس، نیجریه پرداخته است. در این تحقیق از ابزارهای آماری توصیفی و استنباطی برای تحلیل و تفسیر ۹۷۳ پرسشنامه تکمیل شده است. نتایج منعکس کننده تأثیر نامطلوب فعالیت‌های اقتصادی غیررسمی بر کیفیت محیط شهری در مناطق مسکونی با توجه به اختلال زیبایی شناختی، معابر تجاری، ترافیک، انسداد دید بصری، دفع غیرقابل تفکیک زباله و تبدیل کاربری زمین است. این یافته حاکی از آن است که بین تأثیرات فعالیت‌های اقتصادی غیررسمی بر کیفیت محیط، یک رابطه مهم وجود دارد و اینکه فعالیت‌های اقتصادی غیررسمی باعث افزایش شدید چالش‌های زیست محیطی در لاگوس می‌شود. توصیه‌ها شامل تدوین سیاست، رویکردهای طراحی یکپارچه اجتماعی اقتصادی و برنامه‌ریزی زیست محیطی برای محدود کردن این چالش‌ها و بهبود کیفیت محیط شهری می‌باشد

¹ De La Barrera

² Farinmade

- تقوایی، معروفی و پهلوان (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای با عنوان "ارزیابی تاثیر کیفیت محیط شهری بر روابط اجتماعی شهروندان، مورد مطالعه محله آبکوه شهر مشهد"، به بررسی تاثیر کیفیت محیط شهری بر روابط اجتماعی شهروندان در سطح محله پرداخته است. پرسش اساسی تحقیق چگونگی تاثیر کیفیت محیط بر روابط اجتماعی است. فرضیه تحقیق این است که رابطه معنی داری میان ویژگی‌های کیفیت محیطی محلات و میزان روابط اجتماعی ساکنین آنها وجود دارد. نتایج پژوهش بر اساس آزمون همبستگی میان روابط اجتماعی و شاخص‌های کیفیت محیط رابطه معنی دار وجود دارد. به این ترتیب بین روابط اجتماعی و کیفیت محیط رابطه وجود دارد. کیفیت بالای محیط باعث افزایش روابط اجتماعی می‌شود و بالعکس. رفتار و کنش اجتماعی شخص در محیط از ویژگی فضای پیرامون زندگی وی تاثیر می‌پذیرد. این ویژگی‌ها مجموعه کیفیات محیط هستند.

ارژنگی و محمدی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان "ارزیابی کیفیت محیط شهری (مطالعه موردی: منطقه چهار شهر اردبیل)"، به بررسی متغیرهای مؤثر بر رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط شهری در منطقه ۴ شهر اردبیل پرداخته است. این پژوهش، از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای و از نظر روش انجام، از نوع توصیفی-تحلیلی است. از تعداد ۳۸۲ نفر برای نمونه، پرسشگری به عمل آمده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمونهای پارامتری t تک نمونه‌ای و t مستقل، تحلیل رگرسیون چندگانه به روش توأم (Enter)، آزمون واریانس یا F و از آزمون تعقیبی شفه برای بررسی تفاوت بین چند گروه استفاده شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهند، میزان رضایت ساکنان از کیفیت محیط شهری، در سطح پایینی قرار دارد. نتایج آزمون‌های واریانس و t مستقل نشان دادند که نوع شغل، سطح تحصیلات و مدت اقامت بر میزان رضایت از کیفیت محیط شهری تأثیر گذارند. سایر ویژگی‌های شخصی بر میزان رضایتمندی افراد از کیفیت محیط شهری (سن و جنسیت) تأثیر گذار نیستند. همچنین متغیرهای محیط سکونتی به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر متغیرها در پیشگویی متغیر وابسته دارند.

مبانی نظری

مفهوم بافت شهری و بافت مرکزی شهر

منظور از بافت شهری سنتزی است از تمام اجزای کالبدی (بیتلی و ویلر، ۱۳۹۰، ۱۰۶). بافت شهر عبارت است از دانه‌بندی و در هم تنیدگی فضاها و عناصر شهری که به تبع ویژگیهای محیط طبیعی به ویژه توپوگرافی و اقلیمی در محدوده شهر یعنی بلوکها و محلههای شهری به طور فشرده یا گسسته و با نظم خاص جایگزین شده‌اند (کردوانی و مورد غفاری، ۱۳۹۰، ۲۱). بافت مرکزی شهر بافتی است دارای محدوده جغرافیایی نامشخص که بافت فیزیکی مسکن، کاهش جمعیت و مشکلات اجتماعی در بین مردم همراه می‌باشد. (Ley, 1991). از نظر لری برن^۱ بافت مرکزی شهر بافتی است که بلافاصله بخش تجاری^۲ را احاطه می‌کند. از نظر جغرافیایی بافت محدوده مرکزی و فرسوده شهری^۳ ممکن است فقط تا یک فاصله کوتاهی از CBD به بیرون گسترش یابد و ممکن است تا محدوده سیاسی شهر اصلی را نیز در برگیرد. (رهنما، ۱۳۸۸، ۸۲).

کیفیت محیط شهری

کیفیت محیط شهری یک مفهوم چند بعدی است که به عنوان یکی از ابعاد مهم کیفیت زندگی می‌تواند تاثیرات همه جانبه در زندگی شهروندان داشته باشد با مفاهیمی همچون کیفیت مکان، میزان رضایت و نارضایتی ساکنین از محیط‌های مسکونی و شهری

¹ Larry Bourne

² CBD

³ Inner City

و غیره اشتراکاتی داشته و در بسیاری از موارد به عنوان معانی مشابه قلمداد می‌شود (Van kamp et al, 2003). کیفیت محیط شهری را مجموعه‌ای از شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و کالبدی- فضایی محیط شهری می‌داند که نشان‌دهنده میزان رضایت یا عدم رضایت شهروندان از محیط شهری باشد (کلبادی و همکاران، ۱۳۹۷). لذا کیفیت محیط می‌تواند به عنوان بخش اصلی مفهوم وسیع‌تر "کیفیت زندگی" همانند کیفیت‌های اصلی مانند سلامتی و امنیت در ترکیب با جنبه‌هایی همچون راحتی و جذابیت تعریف شود. (Van Kamp et al, 2003)

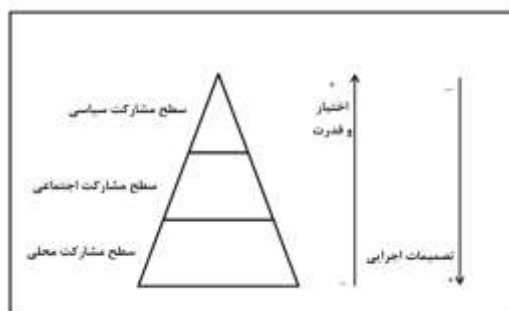
مشارکت

مشارکت، امروزه یکی از شاخص‌های رهبری و بلوغ سازمانی محسوب می‌شود. در مطالعات انجام شده در زمینه مدیریت شهری مبتنی بر اطلاعات و دانش، جلب مشارکت مردمی یکی از پارامترهای اصلی توسعه‌یافتگی محسوب شده و توسعه اجتماعی و سیاسی پایدار را به ارمغان آورده است. با توجه به اصل ۴۴ قانون اساسی و نیز ظرفیت‌های موجود این منشور ملی که حوزه اقتصاد را حول محور تعاونی در نظر گرفته است، بهره‌گیری از مشارکت مردم با توزیع و واگذاری فعالی تنها به بخش خصوصی و مردم (از طریق سازوکارهای مدیرانه قابل پیش‌بینی موجود) ضمن جلب مشارکت مردمی و کوچک‌سازی سازمان شهرداری و تأثیرات شگرف آن در مدیریت دولتی، رویکر "محله محوری" در قالب شرکت‌های تعاونی محلات در ساماندهی به امور شهری محقق می‌شود (سالاروندیان و دیگران، ۱۳۸۹: ۱۵). در جدول شماره (۱) مفهوم مشارکت از دیدگاه صاحب‌نظران نشان داده شده است.

جدول (۱): مفهوم مشارکت از دیدگاه صاحب‌نظران

مفهوم	تعریف	صاحب‌نظران
فرایند	مشارکت شامل هر فرآیندی است که از طریق آن افراد سهمی در رسیدن به تصمیم‌های مدیریتی توسعه دارند.	کلارک و رابرتز 1973
نفوذ و کنترل	مشارکت سیستمی از مدیریت است که در قالب آن افراد بر تصمیم‌های توسعه‌ای اثر می‌گذارند.	پیترسون 1989
شکل اعمال قدرت	مشارکت کلیه اشکال اعمال قدرت توسط زیر دستان است، که از نظر آنها مشروع جلوه کند.	رامرز 1969
تصمیم‌گیری	مشارکت تصمیم‌گیری مشترک است و باید از تصمیم‌گیری دستوری و یا تفویض اختیار به غیر تمیز داده شود.	لاک، شویچی و لاتام 1988
ادراک نفوذ	مشارکت عبارت است از ادراک هر فرد از میزان نفوذی که بر تصمیم‌گیری دارد و مقایسه آن با میزان نفوذ واقعی وی در تصمیم‌گیری.	واوم و لوناتز 1959, 1977

منبع: (اوکلی و مارسدن، ۱۳۷۱)

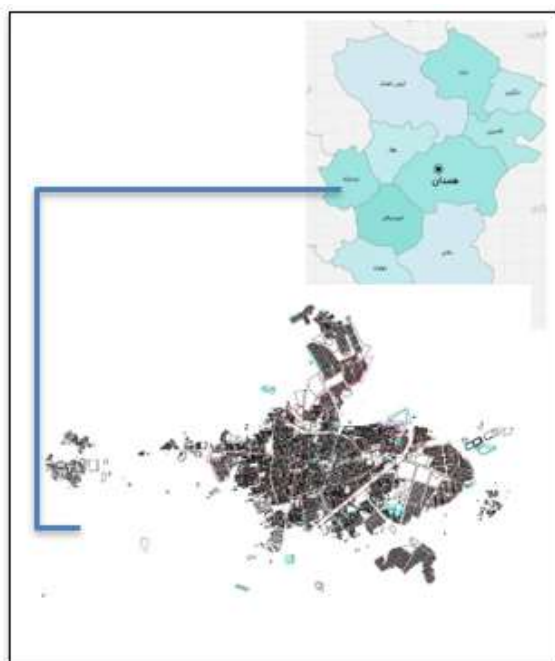

نمودار (۱): تمایز انواع مشارکت بر حسب نوع تصمیمات و میزان اختیار، (حبیبی و سعیدی رضوانی، ۱۳۸۵: ۵۴)

محدوده مورد مطالعه

شهر اسدآباد یکی از قدیمی‌ترین شهرهای ایران و در استان همدان است. این شهر مرکز شهرستان اسدآباد می‌باشد. وسعت بافت پر شهر اسدآباد حدود ۷۷۰ هکتار محاسبه گردیده و نزدیکترین نقطه شهری به شهر اسدآباد، شهر بهار (شهرستان بهار) به فاصله ۴۱ کیلومتر می‌باشد و فاصله این شهر تا مرکز استان (شهر همدان) ۵۲ کیلومتر است. بافت مرکزی شهر اسدآباد شامل محلاتی همچون محله بازار، محله میدان، محله حیدروند و قسمتها و نیمی از محلات خرم‌نجاه، محله سرویر، محله قلمبه، محله محمود بیگی و محله سیدان می‌باشد. که در این راستا با توجه به محلات ذکر شده می‌توان جمعیت محدوده بافت مرکزی شهر اسدآباد را ۱۲۷۰۸ نفر برآورد کرد. در تصویر شماره (۱)، موقعیت جغرافیایی محدوده بافت مرکزی در شهر اسدآباد نشان داده شده است. محدوده تاریخی و فرهنگی بافت مرکزی شهر اسدآباد از لحاظ موضوع پژوهش که در ارتباط با مولفه کیفیت محیطی بوده است، مهمترین محدوده در شهر اسدآباد محسوب شده، که دارای پتانسیلهای بالایی از لحاظ شاخصهای سنجش موضوع پژوهش، که در ارتباط با پارامترهای: اجتماعی- فرهنگی، کالبدی- فضایی، فعالیتی- عملکردی، زیست محیطی، مشارکتی و رضایتمندی می‌باشد، برخوردار است. موقعیت این محدوده به عنوان بافت مرکزی شهر اسدآباد اهمیت فضاها و محیط‌های شهری با کیفیت جهت حضور شهروندان و گسترش آنها را دوچندان کرده است.

این منطقه با در اختیار داشتن آثار تاریخی ارزشمند و همچنین بافتی قدیمی و مهم از جمله مناطق باارزش و با هویت می‌باشد، که همگی نشان از پتانسیل بالای این محدوده در افزایش حس تعلق و ایجاد ظرفیتهایی برای حضور مثبت افراد و مکان‌های که باعث دیدارها و تعاملات اجتماعی افراد می‌شود، می‌باشد. در این راستا جهت حفظ هویت محدوده مورد مطالعه و تداوم آن به بررسی و ایجاد مدلی نهایی جهت دستیابی به فضاها و محیط‌های مطلوب و با کیفیت شهری با تاکید بر شاخصهای مورد بررسی در این زمینه می‌پردازیم.

تصویر (۱): موقعیت جغرافیایی محدوده بافت مرکزی در شهر اسدآباد، منبع: شهرداری شهر اسدآباد، ۱۴۰۲

روش پژوهش

در پژوهش حاضر، تحقیق از نوع کاربردی و به لحاظ شیوه تحلیل داده‌ها، توصیفی و تحلیلی است. این تحقیق از حیث روششناختی از نوع توصیفی-تحلیلی دسته‌بندی می‌شود. جامعه آماری این تحقیق را شهروندان محدوده بافت مرکزی شهر اسدآباد تشکیل می‌دهند که یا در آن محل زندگی می‌کنند و بومی هستند و یا تجربه بودن در این محل را داشتند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که در تحقیق حاضر با فرض سطح اطمینان ۹۵٪، حجم نمونه ۳۷۳ برآورد شده است.

فرمول کوکران برای محاسبه حجم نمونه:

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

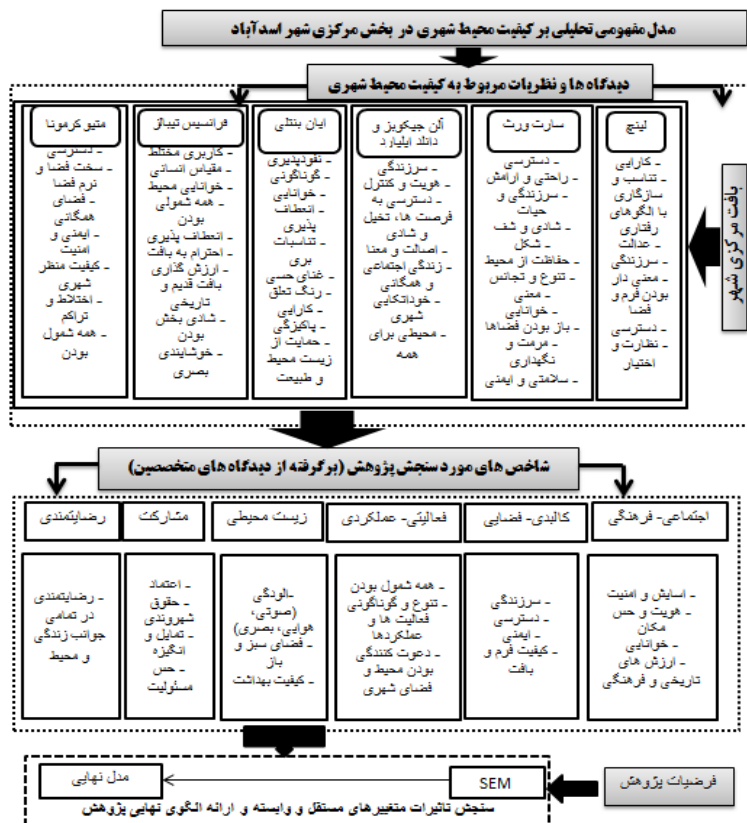
که در این رابطه با توجه به فرمول کوکران و جمعیت محدوده بافت مرکزی شهر اسدآباد که معادل ۱۲۷۰۸ نفر می‌باشد (شهرداری شهر اسدآباد، ۱۳۹۹)، حجم نمونه این پژوهش ۳۷۳ نفر می‌باشد که پرسشنامه و سنجش داده‌ها بر روی این تعداد از افراد جامعه نمونه و به صورت تصادفی صورت می‌گیرد.

در پژوهش حاضر مدلی تحلیل به عنوان چارچوب نظری تحقیق ارائه شده که عوامل کیفیت محیط شهری را در قالب فرضیه‌هایی با روش مدلسازی معادلات ساختاری مورد بررسی قرار می‌دهد. برای حرکت در راستای روش معادلات ساختاری (SEM) از نرم افزار PLS استفاده شد. در واقع روش تحلیل و همبستگی بین متغیرها و آزمون‌گیری با استفاده از نرم افزار SPSS جهت تحلیل شاخصهای تاثیرگذار در دستیابی به کیفیت و مطلوبیت محیط شهری و همچنین روش رگرسیون با توجه به خروجی تحلیل در مورد مطالعه، به عنوان مدل‌سازی تحقیق انتخاب شده است. لذا این بخش به نوع سیر و روندی که از اطلاعات جمع آوری شده اقدام می‌کند. در تحلیل پرسشنامه‌ها به تحلیل‌های آماری، رسم نمودارها و مانند آن پرداخته خواهد شد و در انتها از خروجی داده‌ها و تحلیل آنها در نرم‌افزار SPSS و همچنین با توجه به مدل معادلات ساختاری (SEM) و با استفاده از شاخصها و خروجی پرسشنامه و تحلیل آنها، چارچوبی را برای برنامه‌ریزی و ارائه راهبرد به منظور دستیابی به کیفیت محیط شهری در شهر اسدآباد با تاکید بر رضایت شهروندان مورد مطالعه پدید آورد.

مدل مفهومی و شاخص‌ها و معیارهای مورد سنجش پژوهش

پژوهش حاضر سعی دارد با استفاده از نقش و تاثیر مولفه‌های اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-فضایی، فعالیتی-عملکردی، مشارکت و رضایتمندی به الگویی جهت مطلوبیت و کیفیت محیط شهری پردازد. در همین راستا، بعد از مطالعات نظری و بررسی دیدگاه‌های مختلف موضوع مورد بحث، چارچوب نظری پژوهش تدوین شد.

با توجه به معیارها و شاخصهای کیفیت محیط شهری و همچنین با در نظر گرفتن بافت مرکزی شهر اسدآباد، تعداد ۶ معیار و مولفه اصلی انتخاب شد. در واقع در گزینش این شاخصها علاوه بر واقعیتهای موجود در محدوده از لحاظ مولفه کیفیت محیطی شهر، مدل‌های مروری در مبانی نظری نیز مد نظر قرار گرفت که در واقع این شش معیار اصلی عبارتند از: اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-فضایی، فعالیتی-عملکردی، زیست محیطی، مشارکت و رضایتمندی، می‌باشند که هر کدام نیز شامل شاخص‌هایی همچون آسایش و امنیت، هویت و حس مکان، خوانایی، ارزشهای تاریخی و فرهنگی، سرزندگی، دسترسی، ایمنی، کیفیت فرم و بافت، همه شمولی، تنوع و گوناگونی فعالیت‌ها و عملکردها، دعوت‌کنندگی بودن محیط و فضای شهری، آلودگی صوتی-هوایی-بصری، فضای سبز و باز، کیفیت بهداشت، اعتماد، حقوق شهروندان، تمایل و انگیزه، حس مسئولیت و رضایتمندی می‌باشند که در نمودار شماره (۲) به طور کامل نشان داده شده است.

نمودار (۲): مدل مفهومی و فرایند پژوهش، منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

بحث و یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر از دستورات موجود در آمار توصیفی مانند فراوانی داده‌ها و توصیف داده‌ها یعنی آماره‌های تعداد و درصد استفاده شده است. برای تحلیل داده‌ها از آزمون خی دو، آزمون t با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده شد. پژوهش حاضر سنجش و ارزیابی کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد است. جامعه آماری این تحقیق شهروندان ساکن در بافت مرکزی شهر اسدآباد که معادل ۱۲۷۰۸ نفر می‌باشد (شهرداری شهر اسدآباد، ۱۳۹۹)، تنظیم شده و حجم نمونه این پژوهش ۳۷۳ نفر با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شده است که پرسشنامه و سنجش داده‌ها بر روی این تعداد از افراد جامعه نمونه و به صورت تصادفی صورت می‌گیرد؛ لذا جدول شماره (۲)، مشخصات نمونه آماری نشان داده شده است.

جدول (۲): مشخصات نمونه آماری شهروندان پاسخگو در بافت مرکزی شهر اسدآباد

جنس	تعداد	درصد	سن	تعداد	درصد	تحصیلات	تعداد	درصد	شغل	تعداد	درصد
مرد	201	8/53	زیر ۳۰ سال	110	29.4	زیر دیپلم	25	6.7	آزاد	235	63
زن	172	1/46	30 - 40	178	47.7	دیپلم	85	22.7	دولتی	119	31
			40 - 50	44	11.7	فوق دیپلم	93	25	سایر	19	6
			۵۰ سال و بالاتر	39	10.4	کارشناسی	158	42.3			
			بی‌پاسخ	2	0.5	کارشناسی ارشد و بالاتر	12	3.2			

منبع: (نگارندگان، ۱۳۹۹)

برآورد مدل و ارزشیابی برازندگی مدل کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد

جهت سنجش برازش مدل با استفاده از معادلات ساختاری ۶ متغیر "اجتماعی- فرهنگی"، "کالبدی- فضایی"، "فعالیتی- عملکردی"، "زیست محیطی"، "مشارکت" و "رضایتمندی" به عنوان معیارهای کیفیت محیط شهری در نمونه مورد مطالعه در نظر گرفته شدند و با توجه به پرسشنامه تحقیق، برای سنجش این شاخصها گویه‌هایی بر اساس چارچوب نظری پژوهش، اختصاص داده شد.

- پایایی و روایی

الف) بخش مربوط به مدل‌های اندازه گیری.

ب) بخش مربوط به مدل ساختاری.

برای بررسی بخش اول دو مورد استفاده می‌شود: پایایی شاخص، روایی همگرا. پایایی شاخص نیز خود توسط سه معیار مورد سنجش قرار می‌گیرد:

(۱) آلفای کرونباخ؛ (۲) پایایی ترکیبی؛ (۳) ضرایب بارهای عاملی.

همچنین روایی همگرا دومین معیاری است که برای برازش مدل‌های اندازه گیری در نرم افزار پی.ال.اس به کار می‌رود. معیار ای.وی.ای^۱ نشان دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته بین هر سازه با شاخصهای خود می‌شود. در مورد ای.وی.ای مقدار بحرانی برابر با ۰/۵ است. بدین معنی که مقدار بالای ۰/۵ روایی همگرای قابل قبول را نشان می‌دهد.

- برازش مدل اندازه گیری:

نرم افزار پی.ال.اس برای ارزیابی مدل‌های معادلات ساختاری دو قسمت را تحت پوشش قرار می‌دهد:

(۱) ضریب تعیین^۲: معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه گیری و بخش ساختاری مدل‌سازی معادلات ساختاری بکار می‌رود و نشان از تأثیری دارد که یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا می‌گذارد هر چه مقدار R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیشتر باشد نشان از برازش بهتر مدل است سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ سه مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 معرفی می‌کنند.

- بررسی پایایی و روایی مدل اندازه گیری

- سنجش پایایی مدل پژوهش توسط ضریب پایایی مرکب^۳ (CR)

شرط برقراری پایایی سازه این است که اندازه پایایی مرکب (CR) از ۰/۷ بزرگتر باشد (فورنل و لارکر، ۱۹۸۱).

جدول (۳): شاخص پایایی مرکب

متغیر	پایایی مرکب (CR)
اجتماعی- فرهنگی	0.716
کالبدی- فضایی	0.729
فعالیتی- عملکردی	0.758
زیست محیطی	0.820
مشارکت	0.746
رضایتمندی	0.893

¹ Average Variance Extracted (AVE)

² R Square

³ Construct Reliability

- سنجش پایایی مدل پژوهش توسط ضریب آلفای کرونباخ

مقادیر ضریب آلفای کرونباخ جهت سنجش پایایی مدل به صورت زیر است (George and Mallery, 2003)

(۱) ۰/۹ = عالی

(۲) ۰/۸ = خوب

(۳) ۰/۷ = قابل قبول

(۴) ۰/۶ = سوال برانگیز

(۵) ۰/۵ = ضعیف

جدول (۴): شاخص برازش مدل پژوهش آلفای کرونباخ

شاخص	مقادیر Cronbachs Alpha
اجتماعی- فرهنگی	0.829
کالبدی- فضایی	0.816
فعالیتی- عملکردی	0.734
زیست محیطی	0.865
مشارکت	0.755
رضایتمندی	0.830

با توجه به جداول شماره (۳) و (۴) و اینکه مقادیر پایایی مرکب و آلفای کرونباخ مربوط به هر شاخص بالاتر از ۰/۷ می‌باشد، مدل اندازه گیری پژوهش از پایایی مناسبی برخوردار است.

- میانگین واریانس به اشتراک گذاشته AVE

این شاخص توسط فورنل و لارکر (۱۹۸۱) پیشنهاد شد و برای این شاخص حداقل مقدار ۰/۵، مقدار بحرانی در نظر گرفته شده است. بدین معنا است که متغیر پنهان موردنظر حداقل ۵۰ درصد واریانس مشاهده پذیرهای خود را تبیین می‌کند.

جدول (۵): شاخص روایی همگرای مدل

شاخص	مقادیر AVE
اجتماعی- فرهنگی	0.569
کالبدی- فضایی	0.609
فعالیتی- عملکردی	0.627
زیست محیطی	0.584
مشارکت	0.523
رضایتمندی	0.549

همچنان که در جدول شماره (۵) آمده است، مقادیر AVE تمامی شاخص‌ها بالاتر از ۰/۵ محاسبه شده و روایی همگرای مدل نیز تایید می‌شود.

- برازش مدل ساختاری

- مقادیر ضریب تعیین

معیار ضروری برای سنجش الگوی ساختاری ضریب تعیین (R^2) متغیرهای مکنون وابسته است. چین (۱۹۹۸) اندازه R^2 ۰/۱۹ و ۰/۳۳ و ۰/۶۷ در الگوی مسیر PLS را به ترتیب ضعیف، متوسط و قابل توجه توصیف نموده است. اندازه‌ها حاکی از مطلوب بودن آنها برای متغیرهای مکنون وابسته پژوهش است. برخلاف رویکرد مبتنی بر کوواریانس که از شاخصهای متعددی برای برازش الگو استفاده می‌شود، رویکرد PLS فاقد شاخص برازش مبتنی بر "خی دو" به منظور بررسی میزان مطابقت الگوی نظری با داده‌های گردآوری شده است. این امر به ماهیت پیش بین محور PLS بستگی دارد.

جدول (۶): مقادیر شاخص R Squares

مقادیر R Squares	شاخص
0.634	کیفیت محیط شهری

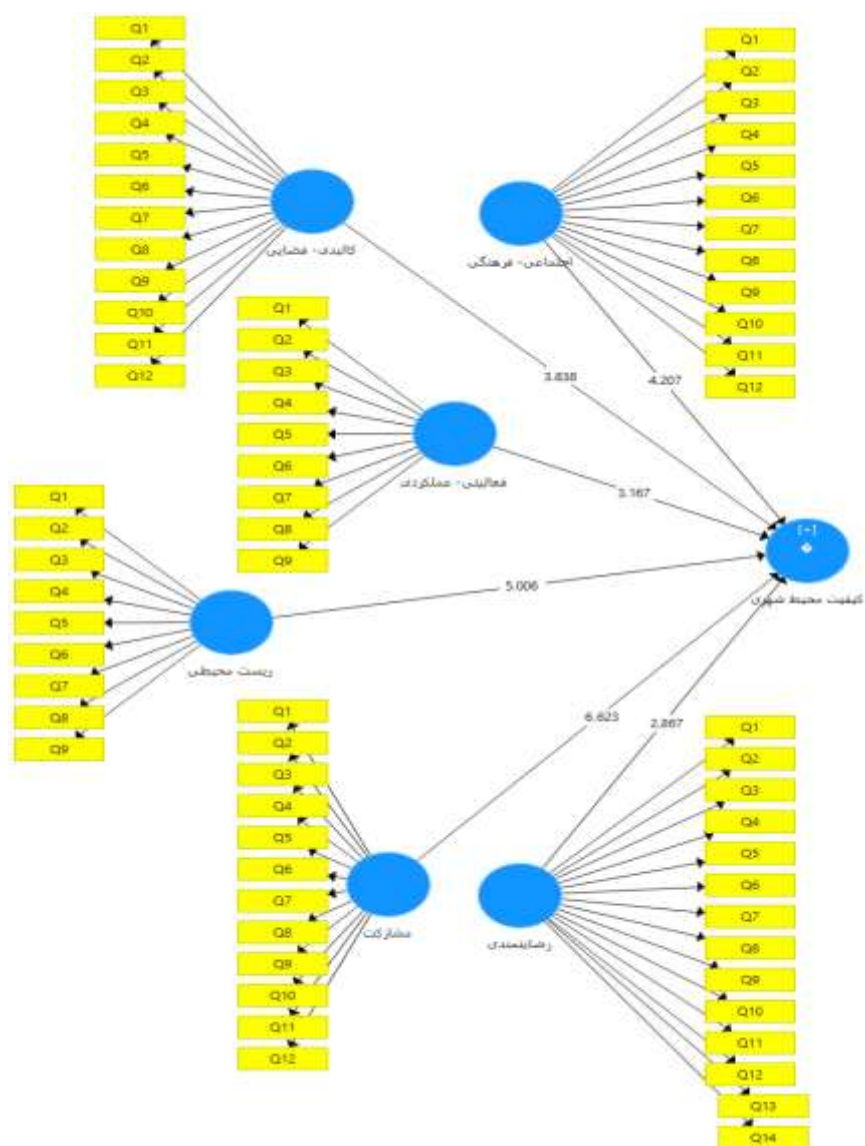
با توجه به مقادیر بدست آمده از شاخص R^2 ، قوی و مناسب بودن مدل ساختاری نیز تایید می‌شود.

- مدل‌های ساختاری و اندازه‌گیری

نمودار شماره (۴) نشان‌دهنده مدل‌های کلی خروجی نرم افزار PLS است که همزمان هم در برگیرنده مدل ساختاری و هم مدل اندازه‌گیری می‌باشد که در ادامه آنها را به تفصیل تفکیک نموده و مورد بررسی قرار خواهیم داد. برای آزمون فرضیه از آماره t استفاده شد. برای بررسی معنادار بودن روابط نیز از اندازه‌ی t (t-value) استفاده شد که در نرم افزار پی.ال.اس با استفاده از الگوریتم راه اندازی خودکار^۱ به دست می‌آید (آذر و همکاران، ۱۳۹۱). در این مدل اگر ضریب معناداری (t) بالاتر از ۱.۹۶ باشد رابطه بین ۲ عامل (مسیر) در نمونه مورد مطالعه با ۹۵ درصد اطمینان تایید می‌شود.

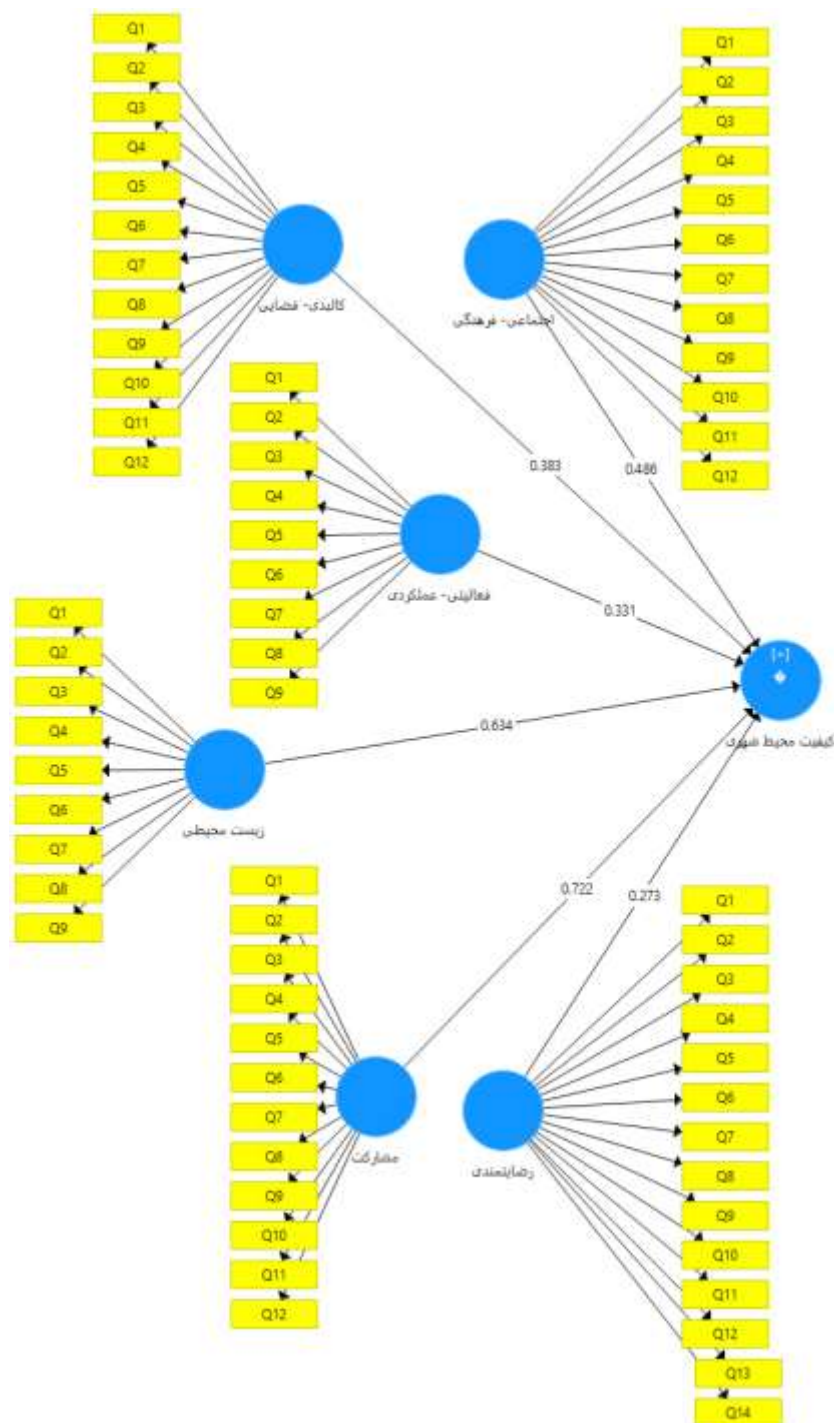
همچنان که در نمودار شماره (۳) مشاهده می‌شود مقدار ضریب معناداری (آماره t) برای تمامی متغیرها بیشتر از ۱/۹۶ بوده است، بنابراین تاثیر تمامی متغیرها بر کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد با ۹۵ درصد اطمینان تایید می‌شود و این متغیرها تاثیر معناداری بر ارتقا این شاخص دارند. در نمودار شماره (۴) نیز ضریب این هر یک از مسیرها مشخص است و در جدول شماره (۶) ضرایب هر مسیر به تفکیک آورده شده است.

¹ . Bootstrapping

نمودار (۳): مقادیر آماره t در مدل پایه

باید گفت که اگر مقدار ضریب مسیر بین متغیر مکنون مستقل و متغیر مکنون وابسته مثبت باشد نتیجه می‌گیریم که با افزایش متغیر مستقل شاهد افزایش در متغیر وابسته خواهیم بود. و بالعکس اگر مقدار ضریب مسیر بین متغیر مکنون مستقل و متغیر مکنون وابسته منفی باشد نتیجه می‌گیریم که با افزایش متغیر مستقل شاهد کاهش در متغیر وابسته خواهیم بود. در نمودار شماره (۴) نیز ضریب این هر یک از مسیرها مشخص است.

نمودار (۴): مقادیر ضرایب مسیر مدل پایه

با توجه به میزان سطح معناداری ضرایب، همانطور که در نمودار شماره (۴) ملاحظه می‌گردد، ضرایب تمامی مسیرها یعنی "اجتماعی-فرهنگی ← کیفیت محیط شهری"، "کالبدی-فضایی ← کیفیت محیط شهری"، "زیست محیطی ← کیفیت محیط شهری"، "فعالیتی-عملکردی ← کیفیت محیط شهری"، "مشارکت ← کیفیت محیط شهری"، "رضایتمندی ← کیفیت محیط شهری" معنادار شده‌اند و این روابط به تفصیل در جدول شماره (۶) آورده شده‌اند.

با بررسی مدل ساختاری پژوهش در حالت آماره‌های t (نمودار شماره (۳)) تاثیر تمامی معیارهای کیفیت محیط شهری در نمونه مورد مطالعه زیر با ۹۵ درصد اطمینان معنادار شده است. در جدول شماره (۶) مسیرهای اصلی، آماره t و ضرایب مسیر آورده شده است.

جدول (۶): آزمون مسیرهای معنادار (فرضیات)

مسیر	آماره t	ضریب مسیر	وضعیت
مشارکت ← کیفیت محیط شهری	6.623	0.722	پذیرش
زیست محیطی ← کیفیت محیط شهری	5.006	0.634	پذیرش
اجتماعی-فرهنگی ← کیفیت محیط شهری	4.207	0.486	پذیرش
کالبدی-فضایی ← کیفیت محیط شهری	3.838	0.383	پذیرش
فعالیتی-عملکردی ← کیفیت محیط شهری	3.167	0.331	پذیرش
رضایتمندی ← کیفیت محیط شهری	2.867	0.273	پذیرش

همانطور که در جدول شماره (۶) مشاهده می‌شود مسیر مشارکت ← کیفیت محیط شهری با ضریب مسیر ۰.۷۲۲ بحرانی‌ترین مسیر جهت ارتقا کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد می‌باشد که میبایست به طور ویژه‌ای به استفاده از موارد مربوط به این نوع شاخص توجه کرد. سایر شاخصهای تاثیرگذار نیز به ترتیب اهمیت بصورت زیر بوده است:

زیست محیطی

اجتماعی-فرهنگی

کالبدی-فضایی

فعالیتی-عملکردی

رضایتمندی

فرضیه اول: به نظر می‌رسد با مشارکت شهروندان می‌توان کیفیت محیط شهری را ارتقاء داد.

همانگونه که در نمودار شماره (۳) مشاهده شد با توجه ضرایب معناداری هر کدام از شاخصهای پژوهش بر کیفیت محیط شهری، مشخص شده است که شاخصهای اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-فضایی، فعالیتی-عملکردی، زیست محیطی، مشارکت و رضایتمندی، ارتباط معناداری با کیفیت محیط شهری دارد، چراکه در نمودار شماره (۳) هر کدام از شاخصها با ضریب ۱/۹۶ به بالا می‌باشند که این ملاک بر ارتباط بین شاخص‌ها با کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد است.

در نمودار شماره (۴) در مدل SEM که شدت ارتباط بین شاخص‌های معنادار را نشان می‌دهد، می‌توان چنین بیان کرد که شاخص مشارکت با ضریب ۰.۷۲۲ بیشترین شدت و تاثیر را در کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد را دارد و این خود نشان‌دهنده اهمیت این فاکتور در اداره امور و بهبود کیفیت فضاها و محیط شهری و مشارکت و همکاری شهروندان می‌باشد. در این راستا فرضیه اول تایید می‌شود.

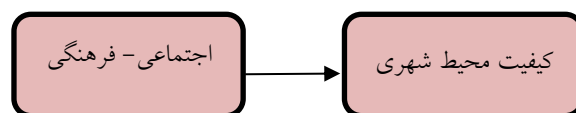
پس از شاخص مشارکت که در بالاترین شدت و تاثیر بر کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی بوده است، به ترتیب شاخص‌های زیست محیطی با ضریب ۰.۶۳۴، شاخص اجتماعی-فرهنگی با ضریب ۰.۴۸۶، شاخص کالبدی-فضایی با ضریب ۰.۳۸۳، شاخص فعالیتی-عملکردی با ضریب ۰.۳۳۱ در مراتب بعدی شدت تاثیر بر کیفیت محیط شهری در محدوده مورد مطالعه هستند و همچنین در آخر شاخص رضایتمندی با ضریب ۰.۲۸۶۷، کمترین شدت را در ارتباط با کیفیت محیط شهری در بافت مرکزی شهر اسدآباد دارد و این نشان‌دهنده ضعف شدید فاکتور رضایتمندی در بین شاخصهای دیگر در ارتباط با ارتقاء کیفیت محیط شهری می‌باشد و مسلماً لزوم توجه را به فاکتورهای ضعیفتر و حفظ و ارتقاء فاکتورهای با شدت تاثیر بالاتر، بیشتر می‌کند.

و در این راستا با توجه به تاثیر و شدت متفاوت هر کدام از متغیرها، که در جدول شماره (۶) و نمودار شماره (۴) مشهود است، می‌توان گفت فرضیه دوم با عنوان؛ "به نظر می‌رسد هر کدام از شاخص‌ها و بارزهای کیفیت محیط شهری، شدت و تاثیر متفاوتی با همدیگر در روند ارتقاء کیفیت محیط شهری دارد"، نیز مورد تایید می‌باشد.

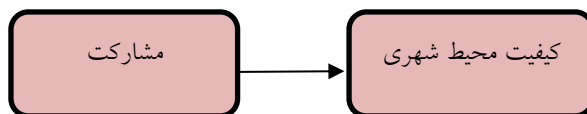
نتیجه گیری

با سیاستگذاری و برنامه‌ریزی اصولی و مناسب در راستای ارتقاء این مؤلفه‌ها می‌توان سطح رضایتمندی از کیفیت محیطی را در بافت ناکارآمد بالا برد و این معضلات و مشکلات باید توسط برنامه‌ریزان و مدیریت شهری در شهر اسدآباد در هنگام اجرای طرحهای نوسازی، بهسازی و بازآفرینی بافتهای ناکارآمد شهری مدنظر قرار گیرد. نادیده انگاری ارزشهای اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و زیست محیطی، فعالیتی- عملکردی در فضاهای شهری به ویژه بافتهای کهن و بی توجهی به ارتقای کیفیتهای محیطی در فضای شهری سبب شکل گیری فضاهایی شده است که توانمندی مورد انتظار را در برابر پاسخگویی به نیازها و خواسته‌های شهروندان را از دست داده است. بنابراین توجه به تمامی ابعاد و توجه به نیازها و خواسته‌ها و مشارکت شهروندان و همچنین رضایتمندی آنها از عوامل موثر در کیفیت محیط شهری بوده است. لذا محدوده بافت مرکزی شهر اسدآباد با وجود محلات مهم و قدیمی (میدان، حیدروند، بازار، خرمنجاه، سرویر، قلمبه، محمود بیگی و سیدان)، محدوده‌ای با ویژگیهای تاریخی، فرهنگی، میراثی و گردشگری با محلات قدیمی و تاریخی می‌باشد و یکی از مناطق استراتژیک و مهم به شمار می‌رود و از ویژگیهای چندی برخوردار است که شاید در سایر مناطق شهرداری وجود نداشته باشد. قرارگیری محلاتی که در بافت مرکزی شهر هستند خود اهمیت فضاها و محیط مطلوب شهری و حفظ هویت شهر و فضاهایی جهت تعاملات و حضور افراد را دوجندان می‌کند اما با وجود چنین پتانسیلهایی، همچنان این منطقه از لحاظ مطلوبیت و کیفیت محیطی در برخی از شاخص‌ها دچار نقصان و کمبودهایی است و البته از نظر کالبدی نیز مشکلات فرسودگی خود را نیز دارد. در بررسی‌های عمیقی که در تحقیقات میدانی در بافت مرکزی شهر اسدآباد به عمل آمد این نتیجه از سنجش شاخصهای کیفیت محیط شهری حاصل شد که زیرشاخص‌ها و مؤلفه‌های آسایش و امنیت و خوانایی از شاخص اجتماعی- فرهنگی، مؤلفه کیفیت فرم و بافت از شاخص کالبدی- فضایی، مؤلفه دعوت کنندگی بودن محیط و فضای شهری از شاخص فعالیتی- عملکردی، مؤلفه کیفیت بهداشت از شاخص زیست محیطی و مؤلفه‌های حس مسئولیت و حقوق شهروندی از شاخص مشارکت، در وضعیت قوی و خوبی در بافت مرکزی شهر اسدآباد قرار دارند و این محدوده در جهت مؤلفه هویت و حس مکان از شاخص اجتماعی- فرهنگی، مؤلفه ایمنی از شاخص کالبدی- فضایی، مؤلفه‌های همه شمول بودن و تنوع و گوناگونی فعالیتها و عملکردها از شاخص فعالیتی- عملکردی، مؤلفه‌های آلودگی (هوایی، صوتی و بصری) و فضای سبز و باز از شاخص زیست محیطی و در انتها مؤلفه تمایل و انگیزه از شاخص مشارکت، دارای شرایط و وضعیت متوسط در بافت مرکزی شهر اسدآباد از نظر کیفیت محیط شهری برخوردار هستند. در آخر این محدوده در جهت مؤلفه ارزش‌های تاریخی و فرهنگی از شاخص اجتماعی- فرهنگی، مؤلفه‌های سرزندگی و دسترسی از شاخص کالبدی و فضایی، مؤلفه اعتماد از شاخص مشارکت و همچنین مؤلفه رضایتمندی در شرایط و وضعیت ضعیف در بافت مرکزی شهر اسدآباد از نظر سطح کیفیت محیط شهری قرار دارند.

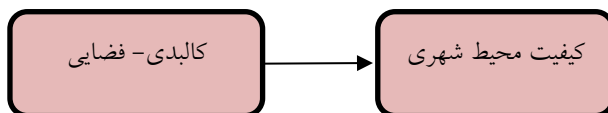
با توجه به اینکه ضرایب معناداری برای همه فرضیه‌ها کمتر از سطح خطای در نظر گرفته شده یعنی ۰/۰۵ می‌باشد و ضرایب مسیر نیز مثبت شده، می‌توان نتیجه گرفت که همه فرضیات پیشنهادی در مدل مفهومی تحقیق که هر کدام مشتمل بر مسیری مجزا می‌باشند پذیرفته شده‌اند. همچنین مسیرهای تحقیق به روشهای زیر رسم می‌شود:

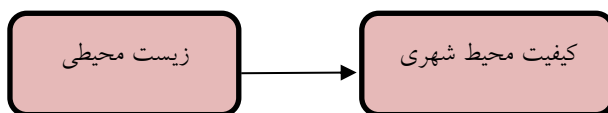
مسیر شماره (۱)

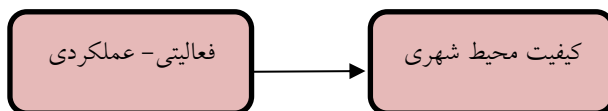
مسیر شماره (۲)

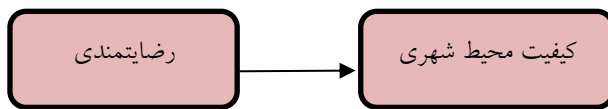
مسیر شماره (۳)

مسیر شماره (۴)

مسیر شماره (۵)

مسیر شماره (۶)

نمودار (۵): مسیرهای خروجی تحقیق

در انتها می‌توان گفت توجه به محیط‌ها و فضاها و مطلوب شهری مساله حائز اهمیتی است که هرچند بسیاری از استانداردهای جهانی می‌تواند موجب ارتقاء مطلوبیت فضاها و شهری با تاکید بر ادراک محیطی شهروندان و معناشناسی محیط، برای شهرها و محلات شهری گردد. اما با توجه به شرایط متفاوت زمانی، مکانی و فرهنگی هر جامعه راهکارهای متفاوتی می‌طلبد. چرا که فرهنگ و هویت بومی نقش مهمی در کیفیت زندگی و ادراک محیطی افراد در جهت مطلوبیت فضاها و شهری دارد. انعکاس ابعاد فیزیکی و غیرفیزیکی و سنجش وضعیت از دیدگاه شهروندان و دستیابی به راهکارهای متنوع با استفاده از خواسته‌ها و نیازهای ایشان و ارتقاء معناشناسی فضا و ادراک محیطی، مطلوبترین راهکارها و نتایج را متناسب با جامعه در جهت محیط‌های مطلوب شهری فراهم می‌آورد.

منابع

۱. عادل، آذر؛ غلامزاده، رسول؛ قناتی، مهدی (۱۳۹۱). مدل‌سازی مسیری - ساختاری در مدیریت: کاربرد نرم‌افزار SmartPLS. تهران: نگاه دانش.
۲. اوکلی، پیترو؛ مارسدن، دیوید (۱۳۷۱). رهیافت مشارکت در توسعه روستایی. ترجمه منصور محمدنژاد. تهران: انتشارات جهاد سازندگی.

۳. امین‌زاده، بهناز؛ دادرس، راحله (۱۳۹۱). بازآفرینی فرهنگ مدار در بافت تاریخی شهر قزوین با تأکید بر گردشگری شهری. *مجله مطالعات معماری ایران*. ۱ (۲)، ۱۰۸-۹۹.
۴. ارزنگی، حجت؛ محمدی، علیرضا (۱۳۹۸). ارزیابی کیفیت محیط شهری (مطالعه موردی: منطقه چهار شهر اردبیل). *نشریه توسعه پایدار محیط جغرافیایی*. ۱ (۱)، ۱۷-۱.
۵. بیتلی، تی؛ ویلر، اس.ام. (۱۳۹۰). *نوشتارهایی درباره توسعه شهری پایدار*. مترجم کیانوش ذاکر حقیقی. تهران: مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
۶. تقوی‌نژاد دیلمی، محمدرضا؛ معصومی، مریم (۱۳۹۲). *معماری شهرسازی و شهرنشینی ایران در گذر زمان*. تهران: فرهنگسرای یساولی.
۷. تقوایی، علی اکبر؛ معروفی، سکینه؛ پهلوان، سمیه (۱۳۹۲). ارزیابی تأثیر کیفیت محیط شهری بر روابط اجتماعی شهروندان مورد مطالعه: محله آبکوه شهر مشهد. *نقش جهان - مطالعات نظری و فناوری‌های نوین معماری و شهرسازی*. ۳ (۱)، ۵۴-۴۳.
۸. حبیبی، محسن؛ سعیدی رضوانی، هادی (۱۳۸۵). شهرسازی مشارکتی: تمایز مفهومی و ارزیابی تجربیات ایرانی. *فصلنامه صفا*. ۱۵ (۴۳)، ۷۰-۵۰.
۹. رهنما، محمدرحیم (۱۳۸۸). *برنامه‌ریزی مناطق مرکزی شهرها (اصول، مبانی، تئوریه‌ها، تجربیات و تکنیک‌ها)*. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
۱۰. *شهرداری شهر اسدآباد* (۱۳۹۹).
۱۱. سالاروندیان، فاطمه و دیگران (آذر ۱۳۸۹). ضرورت مدیریت شهری الکترونیک در عصر جهانی شدن. *ماهنامه اطلاع رسانی، آموزش و پرورش، شوراها*. ۵۳.
۱۲. کردوانی، پرویز؛ مورد غفاری، ونوس (۱۳۹۰). توریسم و رویکرد نوسازی در طراحی بافت‌های تاریخی شهری مطالعه موردی: شهر اصفهان. *جغرافیای سرزمین*. ۸ (۳۰)، ۳۲-۱۹.
۱۳. کلبادی، نبی‌اله؛ حبیب، فرح؛ طغیانی، شیرین (۱۳۹۷). بررسی تطبیقی پایداری محلات شهری با تأکید بر کیفیت محیط شهری در جغرافیای شهر تهران مطالعه موردی: محلات سنگلج و هفت حوض. *فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*. ۱۰ (۴)، ۸۹-۱۰۳.
14. Carmona, M. (2014). The place-shaping continuum: A theory of urban design process. *Journal of Urban Design*. 19 (1), 2-36. <http://dx.doi.org/10.1080/13574809.2013.854695>
15. De La Barrera, F. et al (2016). People's perception influences on the use of green spaces in socio-economically differentiated neighborhoods. *Journal of Urban Forestry & Urban Greening*. 20, 254-264.
16. Farinmade, A.; Soyinka, O. & Siu, KWM. (2018). Assessing the effect of urban informal economic activity on the quality of the built environment for sustainable urban development in Lagos, Nigeria, *Journal of Sustainable Cities and Society*. 41 (9), 13-21. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2018.05.020>.
17. Fornell, C. & Larcker, D. (1981). Evaluating structural equation modeling with unobserved variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*. 18 (1), 39-50.
18. George, D. & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Boston: Allyn & Bacon.
19. Ley, D. & Frost, H. (1991). *The Inner City. Canadian cities in Transition*. U.S.: Oxford University Press.
- Pal, A.K. & Kumar, U.C. (2005). Quality of life (QoL) concept for the evaluation of societal development of rural community in West Bangal, India. *Asia-Pacific Journal of Rural Development*. 15 (2), 83-93.
20. Norhafizah Abdul, R.; Shuhana, Sh. & Izham, Gh. (2015). What makes people use the street?: Towards a liveable urban environment in Kuala Lumpur city centre. *Journal of Social and Behavioral Sciences*. 170, 624-632.
21. Van Kamp, I.V. et al (2003). Urban environmental quality and human wellbeing towards conceptual framework and demarcation of concepts. A literature study. *Journal of the Landscape and Urban Planning*. 65, 77-92.